

Het verborgen verleden van Stormerdijk

Deel 2: de periode 1681-1780

Els van Mourik

We pakken de geschiedenis van Stormerdijk weer op in 1681. Huis en land zijn ruim twee eeuwen in bezit geweest van Utrechtse patriciërs en lage adel. Aan dit tijdperk kwam definitief een einde met de verkoop van de hofstad in 1681. Er brak een periode aan waarin vooral rijke Jutphase boeren de eigendomsbrieven in handen hadden. Wat waren dat voor mensen en hoe ging het met het huis onder hun bewind? Hier het verhaal zoals dat anno 2019 bekend is.

Fig. 1. 't Huys Stormerdijk 1731', tekening L.P. Serrurier ca. 1732. (Collectie HUA)

Een vreemde verklaring

Op 8 (of 9) september 1681 transporteerde Johan Adriaen baron de Renesse van Baer, die het goed namens zijn onmondige kinderen verkocht had, 'de hofstad vanouds genaamd Stormerdijk met zijn huis, gracht, schuur, duifhuis, poort, boomgaard, bouw- en weilanden [...] tezamen groot 23 en een halve morgen' aan Cornelis Aertsz. van Roijesteijn en Justus van Cuijlenborgh. Hij verklaarde bij die gelegenheid dat de volledige koop som voldaan was. Dit was een vreemde verklaring: in werkelijkheid hadden de

nieuwe eigenaren maar de helft van de overeengekomen 6230 gulden betaald en tekenden ze op 9 september een schuldbekentenis voor het restant.^{1,2}

Wat was er aan de hand? De partijen waren op 7 augustus in het koopcontract overeengekomen dat ze nog wilden nagaan of er geen verborgen lasten op het goed rustten (een zogenaamde procedure van willig decreet); dit zou namelijk nog invloed kunnen hebben op de koopprijs. Ze wendden zich gezamenlijk tot het Hof van Utrecht en het Hof riep eenieder die nog een claim of vordering op het goed

mocht hebben op zich te melden. Er kwam geen reactie en op 20 december 1681 bekrachtigde het Hof de koop.³

Huis en land in 1681

Toen Van Roijesteijn en Van Cuijlenborgh het huis kochten, werd het bewoond door de advocaat Cornelis van Vianen.⁴ Hoewel Stormerdijk kleiner was dan de ander kastelen van het Overeind – qua huisgeld (een onroerend goed belasting) en haardstedegeld (een belasting op het aantal stookplaatsen en ovens) was het te vergelijken met de grotere boerde-

rijen van het Overeind – moet het aan het eind van de 17de- en begin van de 18de eeuw toch enige allure hebben gehad: het trok een aantal respectabele huurders.^{5,6} Na advocaat Van Vianen treffen we onder andere de heer Petrus Philippus Blockland, dijkmeester Dirck Stael en de heer (luitenant) van Rheede aan. Het lukte niet altijd om het huis te verhuren, het stond regelmatig leeg.⁷

Het land werd in 1681 gepacht door de weduwe van Adriaen van Dijck.⁸ De familie Van Dijck was al decennialang de vaste pachter van dit land, maar na afloop van de lopende pachtperiode ging Cornelis Aertz. van Roijesteijn het land zelf gebruiken.^{9,10} De Jutphase eigenaren die hem opvolgden zouden dat eveneens doen. Op het terrein van Stormerdijk werd door de nieuwe eigenaren een kleine boerderij of daghuurderswoning gebouwd.¹¹

Bewoners voor 1681

Er is weinig bekend over het gebruik van het huis voor 1676. Voor zover ik weet heeft geen van de eigenaren Stormerdijk permanent bewoond.¹² Maria Ram en Gijsbert van Deurn gebruikten het kasteeltje een tijdlang als buitenhuis en wellicht deden de eigenaren voor hen dat eveneens, maar er zijn ook redenen om aan te nemen dat het verhuurd werd.^{13,14} Vanaf 1676 werd het huis door Maria Ram verhuurd aan de advocaat Cornelis van Vianen.⁵

De nieuwe eigenaren

Hoe Cornelis Aertsz. van Roijesteijn en Justus van Cuijlenborgh ertoe gekomen zijn om samen in Stormerdijk te investeren is me niet duidelijk geworden. Van Cuijlenborgh was ten tijde van de koop exploitateur (gerechtsbode) van de Staten van Utrecht. Een jaar later, in 1682, werd hij tevens aangesteld als rentmeester van de Ridderschap van Utrecht.¹⁵ Justus hield Stormerdijk niet lang in bezit. Hij deed zijn deel op 6 maart 1688 over aan

zijn broer Rudolph, de eerste burgemeester van Montfoort.¹⁶ Cornelis Aertsz. van Roijesteijn had een totaal andere achtergrond dan zijn mede-eigenaren: hij was een van de grootste boeren van Jutphaas.

Cornelis Aertsz. van Roijesteijn

Cornelis Aertsz. van Roijesteijn was een zoon van Aert Dircksz. en Jannichgen Hendricksdr. Goes.¹⁷ Hij was in 1663 in Hagestein getrouwd met Maria Stenis en woonde met zijn gezin en jongste broer

overlast (door inundaties) en ‘vele andere ongelegentheden’. Maria was zwanger. In januari 1673 werd in het relatief veilige Vianen – Maria had daar familie – hun zoontje Willem gedoopt. Vader Cornelis was hier niet bij aanwezig, hij was vermoedelijk in Jutphaas achtergebleven.²¹

Nog geen drie weken na de geboorte van Willem werd Cornelis Aertsz., samen met mede-schepen Goijert Jansz. van Roijen en een Franse soldaat die in het dorp was gestationeerd, 's nachts van

Fig. 3. Boerderij Zuilenstein. (Collectie HKN)

Frederick op een grote boerderij tegenover het Kerkveld. Deze boerderij bestaat nog steeds en is tegenwoordig bekend onder de naam Zuilenstein.¹⁸ Het pand was al enige generaties in de familie: Cornelis' ouders en grootouders van moederszijde hadden er ook gewoond.¹⁹

Cornelis was vanaf 1667 dikwijls schepen van het Nedereind. Zo ook in 1672 (het rampjaar) en 1673. Het waren moeilijke tijden. Toen de Fransen op 4 juni 1672 het dorp binnenvielen, sloeg vrijwel iedereen op de vlucht.²⁰ Na terugkeer had men te maken met bezetting, plundering, water-

zijn bed gelicht en als gijzelaar ‘gevanke-lijk’ afgevoerd naar Oudewater. De reden hiervoor was dat de gerechten van het Overeind en Nedereind van Jutphaas niet konden voldoen aan een eis van de gouverneur van Oudewater om materieel of 200 zilveren dukaten te leveren. Er was een speciale belasting nodig om de mannen vrij te kopen.²²

Van Roijesteijn lijkt financieel niet al te zeer geleden te hebben onder de oorlogsjaren. Toen hij in 1686 overleed, liet hij zijn kinderen, Aert, Maria en Hadewich – Willem was al overleden – de boerderij, 64 morgen land op het Nedereind en de helft van Stormerdijk na.²³ Echtgenote Maria Stenis was tot haar overlijden boedelhoudster en had het vruchtgebruik van al zijn goederen.²⁴

Fig. 2. De handtekening van Cornelis Aertsz. van Roijesteijn. (Bron: HUA, Gemeente Jutphaas, dorpsbestuur, inv. nr. 582, fol. 238v.)

De tweede helft aangekocht

Maria Stenis moet op enig moment de tweede helft van Stormerdijk van Rudolph van Cuijlenborgh gekocht hebben: toen Aert en Maria in 1708 de boedel van hun ouders verdeelden – Hadewich was inmiddels ook overleden – bevond zich daarin een ‘actie van coop’ van de wederhelft van Stormerdijk. De aankoop was nog niet betaald en er stond nog een bedrag van 4400 gulden open.²⁵ Stormerdijk bleef, zolang deze situatie voortduurde, gemeenschappelijk bezit van broer en zus. Het duurde tot 11 februari 1711 voor Rudolph van Cuijlenborgh de tweede helft van Stormerdijk daadwerkelijk aan de Van Roijesteijns transporteerde. Van tevoren was afgesproken dat Aert het deel van zijn zus zou kopen; want dezelfde dag transporteerde de echtgenoot van Maria, de IJsselsteinse bierbrouwer Jacobus Jubert, de helft van Stormerdijk aan Aert Cornelisz. én zijn echtgenote Agnes van Velthuysen.²⁶

De erfenis van Aert Cornelisz. van Roijesteijn

Aert Cornelisz. was omstreeks 1665 geboren.²⁷ Hij trouwde in juni 1704 met Agnes van Velthuysen, een dochter van Cornelis Adriaensz., schout van Velthuizen.²⁸ Bij zijn huwelijk kreeg hij van zijn moeder onder meer de familieboerderij tegenover het Kerkveld.²⁵ Agnes was zeker 16 jaar ouder dan Aert en het is dan ook niet vreemd dat hun huwelijk kinderloos bleef. Financieel gezien was ze echter een uitstekende partij: ze bracht alleen aan contant geld al ruim 5000 gulden mee.²⁹ In maart 1715 maakten Aert, ziek en bedlegerig, en Agnes hun testament. Ze gaven elkaar wederzijds vruchtgebruik van alle roerende en onroerende goederen in Jutphaas. Aert benoemde Cornelis en Jacobus Jubert, de twee jonge zoontjes van zijn zus Maria, tot zijn enige en universele erfgenamen. Agnes liet haar goederen na aan haar zus Cornelia en neef Jan van Velthuysen.³⁰

Aert overleed 3 dagen na ondertekening van het testament. Nu was in het testament de bepaling opgenomen dat de langstlevende geen boedelinventaris hoefde te overleggen aan de erfgenamen. Bovendien moest het beheer van de goederen volledig aan de langstlevende worden toevertrouwd én zouden erfgenamen die met dit alles niet instemden hun erfenis verliezen. Jacobus Jubert sr., die

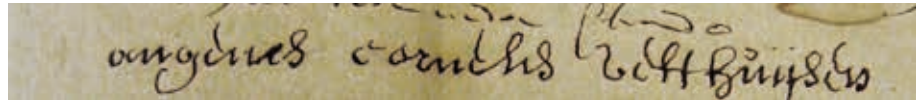

Fig. 4. De handtekening van Agnes van Velthuysen. (Bron: HUA, Hof van Utrecht, inv. nr. 252-296 A26)

opkwam voor de belangen van zijn zoontjes, liet zich hierdoor niet afschrikken en eiste alsnog een boedelinventaris. Toen de door Agnes geproduceerde inventaris naar zijn mening niet correct was, begon hij een procedure bij het Hof van Utrecht. Dit was het begin van een langdurige juridische strijd om de erfenis van Aert Cornelisz. van Roijesteijn.^{31,29}

Gerrit Noordeloos

In 1722, zeven jaar na het overlijden van Aert Cornelisz. van Roijesteijn, trad Agnes in het huwelijk met Gerrit Petersz. Noordeloos. Zij was tenminste 73 jaar oud, hij hooguit 38.³² Getuige bij dit huwelijk was onder andere ene Wijnanda Gijsbertse Blom.

Gerrit was van eenvoudiger komaf dan Agnes. Zijn vader, Peter Teunisse Noordeloos alias Peter de Ruyter, had in 1698 voor 500 gulden tapperij De Zevenster gekocht.^{33,34} Deze ‘van ouds bekende’ tapperij lag op een hoek van het Kerkveld, tegenover de boerderij van de Van Roijesteijns. De zaken gingen kennelijk niet zo best, want vier jaar later zag hij zich genoodzaakt een hypotheek op het pand af te sluiten.³⁵ In 1715, enige jaren na het overlijden van zijn vader, nam Gerrit het huis, inclusief schulden en inboedel, als

vaderlijk erfdeel van zijn moeder over.³⁶ Het pand was toen al zeer vervallen, maar moeder en zoon bleven er wonen.^{37,38} Ander bezit uit de tijd voor zijn huwelijk is niet bekend. De bronnen suggereren dat de tapperij nog tot 1722 werd voortgezet.³⁹ Daarna verhuisde Gerrit naar de herenboerderij aan de overkant van de weg.

Het echtpaar Noordeloos maakte in januari 1731 hun testament. Agnes, die inmiddels bedlegerig maar, aldus de akte, nog wel gezond van geest was, benoemde Gerrit tot haar boedelhouder én erfgenaam van al haar goederen in Jutphaas.⁴⁰ Zij overleed op 25 februari 1731. De pastoor noteerde in het overlijdensboek: ‘Agnes van Veldhuizen, weduwe van Aert van Roijenstein’.

Gerrit hertrouwde drie maanden na het overlijden van Agnes met herbergiersdochter Wijnanda Blom.⁴¹ Agnes had dit huwelijk kennelijk voorzien, en misschien zelfs wel aangemoedigd, want in haar testament legateerde zij Wijnanda – zorgde zij misschien voor Agnes? – de helft van wat haar zelf aan legaten toegezegd was in het testament van haar zuster Cornelia. De andere helft hiervan ging naar Gerrit. Er zat een klein addertje onder het gras:

Fig. 5. Jutphaas, tekening Jan Jacob de Geer van Rijnhuizen. (collectie HUA)

de legaten zouden pas uitgekeerd worden na het overlijden van Cornelia's echtgenoot Dirck Blom, een oom van Wijnanda. Maar samen hadden ze uitzicht op circa 20 morgen land en 3500 gulden aan geld en waardepapieren.⁴² Een riant bedrag.

In 'haastigheyt' gesproken

Gerrit Noordeloos werd tussen 1724 en 1728 elk jaar genomineerd als schepen van het Nedereind maar nooit gekozen.⁴³ Werde hij niet geaccepteerd als echtgenoot van Agnes? Of lag het aan zijn karakter? Hij was waarschijnlijk niet de makkelijkste. In 1738 ging hij in het gerechtshuis zo tekeer tegen dijkgraaf, watergraaf, heemraden en schout van het Nedereind dat hij kort daarna op Plettenburg, in tegenwoordigheid van de heer van Jutphaas en diens broer, een excuusbrief moest ondertekenen. Hij verklaarde dat hij in 'haastigheyt' had gesproken en dat hij er veel spijt van had.⁴⁴

De strijd beëindigd

Toen Agnes in 1731 overleed was er nog steeds geen uitspraak in het proces over de erfenis van Aert Cornelisz. van Roijesteijn, het conflict sleepte zich al bijna 16 jaar voort en er was nog geen zicht op een oplossing. Jacobus Jubert was inmiddels ook overleden.⁴⁵ Zijn weduwe, Maria van Roijesteijn, en Gerrit, als erfgenaam van Agnes, kwamen uiteindelijk tot de conclusie dat verder procederen zinloos was, en in januari 1735 sloten ze onder leiding van drie arbiters een overeenkomst.^{29,46} Gerrit kreeg alles wat Agnes bij haar huwelijk had aangebracht en tijdens haar huwelijk had geërfd. Daarnaast kwamen ze overeen dat Maria aan Gerrit de boerderij tegenover het Kerkveld, inclusief alle onroerende goederen, 47 morgen land op het Nedereind, én de hofstede Stormerdijk met ca. 25 morgen land zou overdragen. Gerrit moest haar hiervoor 8000 gulden, globaal omgerekend € 890.000, betalen.⁴⁷ Hoe dit bedrag is opgebouwd blijkt niet uit de stukken. De totale waarde van de goederen zal hoger geweest zijn: de helft van Stormerdijk en 11 morgen land waren door Aert Cornelisz. en Agnes na hun huwelijk aangekocht, en deze goederen waren gemeenschappelijk bezit van hun erfgenamen.

Het Hof van Utrecht ging akkoord met de overeenkomst en daarmee was het conflict definitief uit de wereld. Na afhandeling

Fig. 6. t' Huys Stormerdijk, tekening Jan de Beijer 1744. (Collectie NKS)

van de betaling en verdere formaliteiten vond op 22 maart 1736 de overdracht plaats.⁴⁸

Gerrit had in december 1735 voor 3850 gulden ook nog een grote boerderij met 30 morgen land op het Overeind gekocht.⁴⁹ Hij moest toen de tweede termijn van de 8000 gulden nog voldoen, en om alles te bekostigen leende hij op enig moment 4000 gulden van Dirck Blom, een voorschot op de nog verwachte erfenis.⁵⁰ De rest kon kennelijk betaald worden uit de erfenis van Agnes. Kortom, Gerrit Noordeloos was door een lucratief huwelijk bijzonder rijk geworden.

Gerrit en Wijnanda

Ik begon mijn onderzoek naar Stormerdijk met het romantische idee dat mijn voorouders Gerrit en Wijnanda op het kasteeltje gewoond hadden. Het zat anders in elkaar: Gerrit en Wijnanda bleven, net als de Van Roijesteijns, wonen op hun 'schoone en welgelegen' boerderij tegenover het Kerkveld.⁵¹ Hier werden hun tien kinderen geboren, en hier moesten ze aanzien hoe vijf van hun kinderen jong overleden.

De laatste jaren van zijn leven ging het Gerrit Noordeloos wat minder voor de

wind. Voorheen leende hij geld uit aan dorpsgenoten, nu moest af en toe zelf een lening afsluiten. Hij overleed in 1756 en liet Wijnanda achter met 5 dochters, de hierboven genoemde goederen, plus twee huisjes op het Kerkveld, een boerderij met 14 morgen land op het Nedereind, een hofstede met 27,5 morgen land op Oud Kamerik en tenminste 1600 gulden schuld.^{52,53,54,55,56} De tapperij was verkocht.⁵⁷

Na het overlijden van Gerrit nam Wijnanda het beheer van het bedrijf over. Een van de problemen waar ze voor kwam te staan, was dat ze haar vier minderjarige dochters, Agnes, Maria, Antonia en Cornelia, als deel van hun vaders erfenis, 1000 gulden moest uitkeren bij huwelijk of volwassenheid.⁵⁸ De oudste dochter, Weijntje, die al getrouwd was, had dat immers ook gehad.⁵⁹ Het geld was er wel, maar het zat in grond en stenen en er moesten dus goederen verkocht worden. Dat verliep niet altijd even makkelijk. Met dochter Antonia en schoonzoon Goijert van Schaick sloot ze dan ook in 1764 een deal: zij bood hen voor 2600 gulden de boerderij met 30 morgen land op het Overeind aan, die Gerrit in 1735 had gekocht. Omdat de waarde 1600

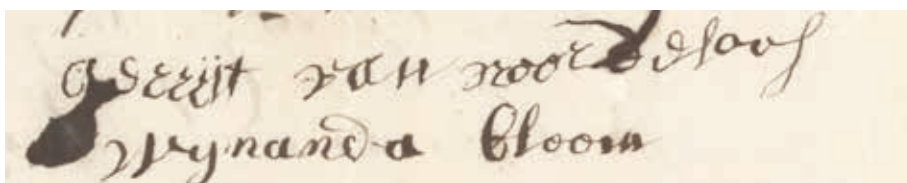

Fig. 7. De handtekeningen van Gerrit Noordeloos en Wijnanda Blom. (Bron: HUA, Dorpsgerecht Nedereind van Jutphaas, inv. nr. 950, 18-4-1744)

gulden meer was dan Antonia toekwam, kwam zij voor dat bedrag in de schuld te staan bij haar moeder.⁶⁰

Over deze boerderij, die tegenover Stormerdijk aan de noordzijde van de Jutphaaser Wetering lag, is geschreven dat ze oorspronkelijk deel uitmaakte van het goed Stormerdijk.⁶¹ Dit berust op een vergissing.⁶²

Verval

Ondertussen ging het met Stormerdijk bergafwaarts. Ten tijde van de Van Roijesteijns werd het huis verhuurd aan 'heren' en notabelen, na 1722 komt dat type huurders niet meer voor. Wie het huis na dat jaar wel bewoonden is lastig vast te stellen.⁶³ Het lijkt erop dat het gebouw nogal eens leeg stond. Bovendien is meestal niet duidelijk of een mogelijke bewoner op het huis of in de bijbehorende boerderij woonde.⁶⁴ In 1733 woonde er ene Michiel in de kelder van Stormerdijk, het klinkt weinig florissant.⁶⁵

En het werd er niet beter op: uit een verklaring van twee schepenen van het Overeind blijkt dat het huis in 1764 'al lange jaren' zo bouwvallig was dat maar een klein gedeelte ervan door daghuurders kon worden bewoond. Reparatie was alleen mogelijk tegen 'excessive kosten'.⁶⁶

De verklaring van de twee schepenen werd opgesteld kort nadat de Staten van Utrecht hadden bepaald dat eigenaren van vervallen huizen op het platteland 75 jaar vrijstelling van dubbel huisgeld en haardstedegeld konden krijgen als ze hun vervallen huis lieten afbreken en op die plaats een boerderij lieten bouwen.⁶⁷ De verklaring, die natuurlijk niet voor niets was opgesteld, werd niet gebruikt.

In maart 1773 kwam Wijnana Blom in actie. Ze verzocht schout en schepenen van het Overeind – wederom? – om een verklaring over de staat van het huis. De heren verklaarden dat de weduwe Noordeloos, als eigenaresse van Stormerdijk, weliswaar belasting betaalde voor het huis (eigenaren van vervallen panden werden namelijk aangeslagen voor dubbel huisgeld en dubbel haardstedegeld), maar dat het huis en de annexen zeer bouwvallig waren en niet langer zonder ongelukken bewoond konden worden.⁶⁸

In een ongedateerde conceptbrief aan de Staten van Utrecht schreef Wijnanda dat ze van plan was Stormerdijk te laten slopen en te vervangen door een nieuw

gebouwde boerderij, en ze vroeg uiteraard om 75 jaar belastingvrijstelling voor het nieuwe pand. Er was echter een probleem. Uit een aantal doorgestreepte passages in de brief is op te maken dat er op dat moment – op straffe van 500 gulden – een verbod van kracht was op het slopen van huizen in het Nedereind en Overeind van Jutphaas. Wijnanda verzocht in de brief om ontheffing van dat verbod, maar had er, zoals uit een gefrustreerde opmerking in de kantlijn blijkt, weinig vertrouwen in dat ze dat zou krijgen.⁶⁹ Of de brief aan de Staten van Utrecht daadwerkelijk verstuurd is, is onzeker.⁷⁰ Er gebeurde in ieder geval niets en toen Wijnanda in oktober 1777 overleed was Stormerdijk nog steeds een bouwval.

De nalatenschap van Wijnanda Blom

Wijnanda had testamentair laten vastleggen dat haar vermogen na haar dood onder haar 5 dochters verdeeld moest worden. Ten aanzien van dochter Maria, die waarschijnlijk krankzinnig was en een tijdlang verzorgd werd in Geel (B), waren er bijzondere bepalingen. De echtgenoten van de vier andere dochters werden gezamenlijk aangesteld als executeurs van de boedel.⁷¹

Op 4 april 1778 werd op een openbare verkoping een deel van de boedel van Wijnanda Blom verkocht. Van tevoren was al afgesproken dat schoonzoon Arie Vlooswijk, die getrouwd was met jongste dochter Cornelia, de boerderij tegenover

het Kerkveld zou kopen. De vervallen 'heerenhuizinge' Stormerdijk, met zijn singels, 19,5 morgen land en daghuurderswoning – die nog steeds verhuurd werd – werd door schoonzoon Goijert van Schaick ingezet op 5500 gulden. Er kwam geen ander bod en Goijert hield Stormerdijk voor nog eens 200 gulden op. Het goed werd dus niet verkocht. Het tweede perceel land van Stormerdijk, ca 5 morgen, kwam separaat onder de hamer. Er werd 1700 gulden geboden, maar een andere schoonzoon, Anthony van Rijn, hield het voor nog eens 275 gulden op.⁷² Twee weken later, op 20 april, verkochten Goijert en zijn vrouw Antonia, die formeel nog geen eigenaar waren, Stormerdijk voor 6185 gulden aan Jan Jacob baron de Geer, de heer van Rijnhuizen. In de koopovereenkomst werd vastgelegd dat De Geer de koopsom tijdelijk zou deponeren bij schout Jan de Kock. Pas nadat de boedel van Wijnanda Blom definitief verdeeld was, zou het goed getransporteerd worden.⁷³

De scheiding van de boedel vond op 20 juli plaats. Stormerdijk, met 19,5 morgen land, werd ter waarde van 5985 gulden (de op de veiling opgehouden waarde plus kosten) toegedeeld aan Goijert en Antonia. Zij verdienden dus 200 gulden aan de verkoop. Het andere perceel grond van Stormerdijk ging naar Anthony van Rijn en zijn vrouw Weijntje (Wijnanda) Noordeloos.

Fig. 8. Stormerdijk, tekening J.J. de Lorme circa 1750. (Collectie UBL)

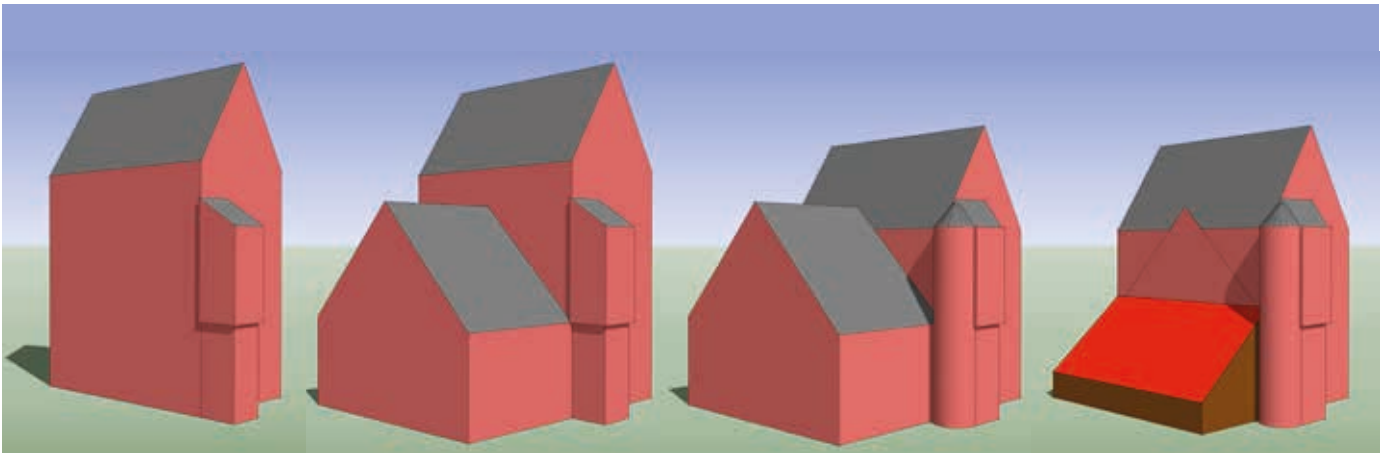

Fig. 9. Een bouwhistorische reconstructie van de opeenvolgende bouwfasen van Stormerdijk, gezien vanuit het zuidoosten. Van links naar rechts: circa 1500, 1646/1647, 1744 en circa 1750. Op de twee rechter tekeningen is de toren verlaagd. (Tekeningen dr. ir. D.B.M. Hermans 2019)

Wijnanda was er, nadat haar dochters getrouwd waren, toe overgegaan haar boerderijen en landerijen te verhuren aan haar dochters en schoonzoons. Ook had ze voor hen garant gestaan als ze leningen afsloten. Alle dochters en schoonzoons stonden bij haar in het krijt. Na verrekening van alle schulden en kosten bedroeg de zuivere waarde van de boedel van Wijnanda Blom 17.737 gulden en 10 penningen.⁷⁴ Omgerekend nog altijd ruim € 1,7 miljoen.

Bouwhistorische overwegingen

Er zijn van Stormerdijk veel tekeningen bewaard gebleven. Uit deze tekeningen is op te maken dat de oorspronkelijk drie bouwlagen hoge toren tussen 1646/1647 en 1744 verlaagd werd (zie fig. 9). Bouwhistorisch onderzoek suggereert dat deze grote verbouwing tussen 1731 en 1744 plaatsvond (zie fig. 1 en 6). Dit verbaasde me enigszins; in 1764 is er immers al sprake van langdurig verval. Ik zocht contact met dr. ir. D.B.M. Hermans, die de bouwgeschiedenis van Stormerdijk beschreven heeft.⁷⁵ Hermans liet weten dat deze verbouwing niet zozeer als een 'opknapbeurt', maar meer als een 'degradatie' van het gebouw beschouwd moet worden. Een tekening uit circa 1750 laat zien dat het verval verder doorzette: de aanbouw is vervangen door een schuur (zie fig. 8). (Een afbeelding van het huis in 1646 is afgebeeld in Cronyck de Geyn, jg. 2019, p. 3.)

De cirkel weer rond

Stormerdijk werd kort na de overdracht aan baron De Geer gesloopt. Op een kaart van de Ridderhofstad Rijnhuizen

Fig. 10. Het huidige huis Stormerdijk. (collectie HKN)

gedateerd 30 oktober 1780, staat vermeld dat het huis 'geslegt' is.⁷⁶ Met de sloop van het oude kasteeltje eindigt mijn verhaal. Voor de geschiedenis van het later op de plaats van het kasteel gebouwde landhuis, verwijs ik u naar de literatuur.

Eén feitje over dit landhuis is echter te leuk om niet te melden. In 1956 kocht staalfabrikant W. van Bentum Stormerdijk. Hij trad daarmee, zonder het te weten, in de voetsporen van zijn voorvader: Gerrit Noordeloos. Het oude Stormerdijk ging onder Gerrit Noordeloos teloor. Zijn nazaat Wim van Bentum restaureerde het op dat moment zwaar vervallen nieuwe Stormerdijk tot het fraaie huis dat we nu nog kennen.⁷⁷ Tot op de dag vandaag is Stormerdijk in handen van nakomelingen van Gerrit Noordeloos.

Dankwoord

Ik dank dr. ir. D.B.M. Hermans voor zijn toelichting op de bouwgeschiedenis van Stormerdijk en het ter beschikking stellen van 3D-tekeningen.

Afkortingen archiefinstellingen

HUA	<i>Het Utrechts Archief</i>
NA	<i>Het Nationaal Archief te Den Haag</i>
RHCRL	<i>Regionaal Historisch Centrum Rijnstreek en Lopikerwaard</i>

Afkortingen meest gebruikte bronnen

bestuur Jutphaas	<i>HUA, Gemeente Jutphaas, dorpsbestuur (toegang 1601)</i>
dg Jutphaas Nedereind	<i>HUA, Dorpsgerecht Nedereind van Jutphaas (toegang 49)</i>
dg Jutphaas Overeind	<i>HUA, Dorpsgerecht Overeind van Jutphaas (toegang 49)</i>
not	<i>HUA, Notariële akten (toegang 49-4)</i>

Doop- trouw- en overlijdens/begraafdatum die eenvoudig terug te vinden zijn in de DTB-boeken zijn niet vermeld in het notenapparaat.

Noten

¹ dg Jutphaas Overeind, inv. nr. 967, 8-9-1681.

² not U100a003, 9-9-1681.

³ HUA, Hof van Utrecht, inv. nr. 188-24, 20-12-1681, met ref. 7-8-1681.

⁴ bestuur Jutphaas, inv. nr. 718-722.

⁵ Els van Mourik, De nakomelingen van Aernt Ram en zeven Jutphase kastelen, in: Denis Verhoef (eindred.), *Utrechtse Parentelen vóór 1650* deel 7, 2017, pp. 9-106, ald. p.12.

⁶ bestuur Jutphaas, inv. nr. 784-786.

⁷ bestuur Jutphaas, inv. nr. 298-338.

⁸ not U109a001, 10-10-1681.

⁹ not U021a009, 20-6-1641.

¹⁰ bestuur Jutphaas, inv. nr. 792, fol. 3v. en 17.

¹¹ Vanaf 1688 is er bij transporten en belastingen sprake een van bouwhuis of daghuurderswoning. In het huisgeld van 1651, gebaseerd op een lijst van rond 1600, is er bij Stormerdijk sprake van 'seecker spijcker'. (bestuur Jutphaas, inv. nr. 781). Hier is nadrukkelijk geen boerderij mee bedoeld, maar in deze context mogelijk een apart woonhuis. Er wordt nooit meer melding gemaakt van het 'spijcker' tot het woord in 1772 weer opduikt in een beschrijving van het vervallen Stormerdijk: 'Thans is het vervallen, en in handen van huislieden, zynde er alleen een oud Spyker, of woonhuis van overig.' (J. Wagenaar, *Hedendaagse Historie of Tegenwoordige Staat van alle volken*; XXII dl, Amsterdam 1772, p. 383) Hoe dit begrepen moet worden is nog onduidelijk.

¹² In *Van Ridderhofstad tot Buitenplaats* (J. Schut en G.H.P. de Waard, Nieuwegein 1979, p. 116) en de daarop

gebaseerde literatuur over Stormerdijk is te lezen dat Albert Proeys en zijn vrouw Catharina van der Kerck Stormerdijk bewoond hebben, en dat Catharina er na de dood van haar man tot haar overlijden in 1622 als huurster is blijven wonen. Dit berust op een vergissing. Catharina van der Kerck maakte in 1622 haar testament en overleed in 1625, Proeys stierf in 1631. Het echtpaar had huizen in Utrecht, waaronder een huis aan de Nieuwegracht. De bronnen over Proeys en Stormerdijk spreken alleen over bezit. (Zie Els van Mourik 2017, pp. 9, 15, 38 en 39 en HUA, Stadsbestuur van Utrecht 1577-1795 (toeg. 702), inv. nr. 3243-58, 25-8-1606.) De tekst van Schut en De Waard over Stormerdijk lijkt in oorsprong ontleend te zijn aan *Het Kerspel Jutfaas, Geschiedkundige aantekeningen uit de nagelaten geschriften en bescheiden van wijlen Mgr. Van Heukelum*, voor de 'Stichtsche Post' bewerkt door A. E. Rientjes, ca. 1910, pp. 48-50.

¹³ Els van Mourik, De nakomelingen van Aernt Ram en zeven Jutphase kastelen (aanvullingen en correcties UP-7), in: *Ons Voorgeslacht*, jg. 73, 2018, pp. 538-541, ald. p. 538.

¹⁴ Els van Mourik, 2017, p. 16.

¹⁵ Zie o.a. HUA, Abdij Mariëndaal van Cisterciënzerinnen te Zuilen (toeg. 1005-3), bijlagen, Rentmeesters van Mariëndaal.

¹⁶ dg Jutphaas Overeind, inv. nr. 967, 6-3-1688.

¹⁷ Marcel S.F. Kemp, Parenteel Luytgen Woutersz., in: Aart van der Waal, eindred., *Utrechtse Parentelen vóór 1650* deel 1, 2010, p. 34-193, ald. p. 55.

¹⁸ Gerard de Waard, Het huis Stormdijk, in: Cronyck de Geyn, jg. 9, 1987, pp. 7-24, ald. p. 11.

¹⁹ HUA, Huis Rijnhuizen te Jutphaas (toeg. 283) inv. nr. 301.

²⁰ HUA, Nederlandse hervormde gemeente Jutphaas 1623-1806, (toeg. 312), transcriptie Kerkenraadsnotulen, tussenschrift na 11-2-1672 (door H.J. Termaat)

²¹ Vriendelijke mededeling van Bob Kemp.

²² W.B. Heins en H.J. Vermaat, Geschiedenis van Jutphaas in oude gemeenterekeningen, in: Cronyck de Geyn, jg. 4, 1982, pp. 53-93, ald. pp. 76-77.

²³ Voor zijn grondbezit op het Nedereind zie NA, Familie Heereman van Zuydtwijck, inv. nr. 2051, de posten 26, 39, 41, 42a, 79, 138, 146-149 en 196. Pachtland is buiten beschouwing gelaten.

²⁴ Testament: not U093a011, 23-08-1686. Hij overlijdt nog hetzelfde jaar, zie bestuur Jutphaas, inv. nr. 142.

²⁵ not U100a018, 31-03-1708.

²⁶ dg Jutphaas Overeind, inv. nr. 967, 11-2-1711.

²⁷ dg Jutphaas Nedereind, inv. nr. 930, 26-11-1689.

²⁸ RHCRL, RAU Veldhuijsen (2022), fol. 76; Denis Verhoef, Parenteel van Rijn (UP-4) (Aanvullingen en verbeteringen) in: *Ons Voorgeslacht*, jg. 71, 2016, p.572. Uit de daar genoemde akte, not U53a16, 17-10-1674, is op te maken dat Agnes in 1674 mondig was. Uitgaande van mondigheid op 25-jarige leeftijd, moet zij dus in of voor 1649 geboren zijn.

²⁹ not U186a001, 19-7-1734.

³⁰ not U149a002, 19-03-1715.

- ³¹ HUA, Hof van Utrecht, inv. nr. 188-30, 4-4-1716.
- ³² Gerrit was de oudste zoon van Peter Noordeloos en Wijntie Willems van der Woert. Zijn ouders trouwden in 1684 (dg Nedereind Jutphaas, inv. nr. 930, 1-4-1684) en Gerrit is in november 1722 dus hooguit 38 jaar oud.
- ³³ bestuur Jutphaas, inv. nr. 300-302.
- ³⁴ dg Jutphaas Nedereind, inv. nr. 937, 4-5-1698.
- ³⁵ dg Jutphaas Nedereind, inv. nr. 930, 10-10-1702.
- ³⁶ not U149a002, 11-04-1715; zie ook Gerard de Waard 1987, p. 12.
- ³⁷ HUA, Familie De Geer van Jutphaas (toeg. 68), inv. nr. 721 (Haardstedegeld Nedereind 1715).
- ³⁸ bestuur Jutphaas inv. nr. 201-209.
- ³⁹ Ik maak dit op uit het feit dat Gerrit Noordeloos tot 1722 niet wordt genoemd in de kohieren van het consumptiegeld, maar wel in de kohieren van het familiegeld. De Jutphase tappers werden collectief aangeslagen voor het consumptiegeld en ontbreken daardoor meestal als persoon in de kohieren van het consumptiegeld
- ⁴⁰ not U176a001, 12-01-1731.
- ⁴¹ J. Blom, A. Blom, Th. Onderwater Blom, Familieregister, *De familie Blom in West-Utrecht*, eigen uitgave. z.j., p. 13.
- ⁴² not U175a001, 12-7-1723.
- ⁴³ bestuur Jutphaas, inv. nr. 26.
- ⁴⁴ bestuur Jutphaas, inv. nr. 571.
- ⁴⁵ RHCR, Nederlandse hervormde gemeente IJsselstein (toeg. Y021), inv. nr. 134/135, graf 27, 14-3-1730. Met dank aan Bob Kemp.
- ⁴⁶ not U139a020, 22-01-1735.
- ⁴⁷ Rekenmodel IISG x factor 10. Zie: Kees Zandvliet, *De 500 Rijksten van de Republiek*, Zutphen 2018, p. 19.
- ⁴⁸ dg Jutphaas Nedereind, inv. nr. 939, 22-3-1736.
- ⁴⁹ not U174a005, 27-12-1735. Vier morgen land lag strikt genomen niet op het Overeind maar in Laagraven.
- ⁵⁰ not U184a009, 25-5-1742.
- ⁵¹ Zie b.v. not U176a004, 21-3-1750.
- ⁵² not U264b003, 4-4-1778.
- ⁵³ dg Jutphaas Nedereind, inv. nr. 933, 27-1-1767.
- ⁵⁴ not U176a004, 25-01-1750.
- ⁵⁵ not U218a004, 19-11-1754.
- ⁵⁶ not U184a021, 20-10-1755.
- ⁵⁷ dg Jutphaas Nedereind, inv. nr. 939, 14-8-1744. Op enig moment, moet de tapperij opgeknapt of wellicht afgebroken en opnieuw opgebouwd zijn, want in 1744 verkopen Gerrit Noordeloos en Wijnanda Blom een tapperij/herberg met de naam 'Den Ruyter'. Ook dit pand lag op een hoek van het Kerkveld en is waarschijnlijk identiek aan de Zevenster. De naam 'Den Ruyter' is een verwijzing naar Gerrits vader, die ook onder de naam 'Peter de Ruyter' bekend was. Alles wijst erop dat Gerrit na zijn huwelijk niet meer zelf getapt heeft, maar het pand verhuurde.
- ⁵⁸ not U184a022, 24-12-1756.
- ⁵⁹ not U176a004, 21-03-1750.
- ⁶⁰ not U192a003, 18-01-1764.
- ⁶¹ Yvonne Schouten, Stormerdijk. In B. Olde Meierink e. a., *Kastelen en Ridderhofsteden in Utrecht*, 1995, pp. 422-424, ald. p.423 en J. Dommerholt, *Kastelen en Buitens in 'Oud'-Nieuwegein*, 2005, p.78.
- ⁶² Deze boerderij en het land lagen náást het perceel aan de noordzijde van de Jutphaser Wetering dat Dirck van der Kerck in 1584 erfde en dat toen bij Stormerdijk gevoegd werd.
- ⁶³ De bronnen zijn niet consistent. In het huisgeld van 1733 en 1736 is sprake van ene Jan van Oosten als gebruiker van huis en bouwhuis, maar in het logiesgeld van die jaren is alleen maar sprake van een 'Jan in 't bouwhuis bij Stormerdijk'. (bestuur Jutphaas, inv. nr. 787-788 en 349-351).
- ⁶⁴ Dit is ook van toepassing op de in het RK doopboek genoemde kinderen die op Stormerdijk geboren werden.
- ⁶⁵ bestuur Jutphaas inv. nr. 349.
- ⁶⁶ dg Jutphaas Nedereind, inv. nr. 940, 24-3-1764.
- ⁶⁷ Mr. C. W. Moorrees en Dr. P.J. Vermeulen, *Mr. Johan van de Water's Groot plakkaatboek 'slands van Utrecht, aangevuld en vervolgd tot het jaar 1810* dl. 2, Utrecht 1860, pp. 624-625.
- ⁶⁸ dg Jutphaas Overeind, inv. nr. 979, 11-3-1773.
- ⁶⁹ bestuur Jutphaas, inv. nr. 789.
- ⁷⁰ In HUA, Staten van Utrecht (toeg 233), inv. 265-132 en 265-133 is tussen maart en november 1773 geen reactie op de brief aangetroffen, wel van soortgelijke andere verzoeken.
- ⁷¹ not U264b002, 10-6-1777. Zie ook Gerard de Waard 1987, p. 15.
- ⁷² not U264b003, 4-4-1778.
- ⁷³ not U264b003, 20-4-1778.
- ⁷⁴ not U264b003, 20-7-1778; zie ook Gerard de Waard 1987, blz. 17.
- ⁷⁵ D.B.M. Hermans, *Middeleeuwse woon-torens in Nederland: de bouwhistorische benadering van een kasteelvorm*, 2013, band 2, pp. 193-194.
- ⁷⁶ C.C. Coomans, "Caarte van ridderhofstad Rijnhuizen", in: Cronyck de Geyn, jg. 20, 1998, pp. 29-40, ald. p. 30.
- ⁷⁷ Vriendelijke mededeling van mw. W. van den Broek (2019).